

การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน ในประเทศไทย*

ACTIVITIES DRIVING FOR PROMOTE SOCIAL SECURITY OF COMMUNITIES IN THAILAND

สุรพล สุธะพรหม, สมบัติ นามบุรี, สุมาลี บุญเรือง*

Surapon Suyaprom, Sombat Namburi, Sumalee Boonruang*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: sumalee31130@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ถอดบทเรียนเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม 2) ขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม และ 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทยดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 38 รูปหรือคน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างกรณีหลากหลาย เลือกผู้นับถือศาสนา 3 ศาสนา คือ พุทธ อิสลาม และคริสต์ เพื่อให้ข้อสรุปที่ครอบคลุม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูลตามเหตุการณ์หรือตามเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของคนในชุมชนเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมมี 3 มิติคือ มิติความมั่นคง โดยผู้นำชุมชนมีบทบาทในการสร้างความปรองดองและความสามัคคีของคนในชุมชน สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน และน้ำ มิติความมั่งคั่ง โดยร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชน และสร้างทุนของชุมชน มิติความยั่งยืน โดยปฏิบัติตามหลักศาสนา ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร่วมกันส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน 2) การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม ได้แก่ การปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าชุมชน กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กองทุนสะสมทรัพย์ กองทุนบ้านหลังสุดท้ายของผู้วายชน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระบบชะกาด (อิสลาม) วิทยุชุมชน กีฬาด้านยาเสพติด การทำบุญ ทำนุบำรุงศาสนา การแก้ปัญหายาเสพติด กิจกรรมจูงมือลูกหลานเข้าวัดวันอาทิตย์ 3) แนวทางการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน โดยอาศัยรูปแบบ อศร. (อบต.ศาสนา โรงเรียน) รูปแบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) กระบวนการทางศาสนา รูปแบบการร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนกิจกรรม, การส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม, ชุมชนในประเทศไทย

Abstract

This research article aimed to 1) Learn from the lesson of social security promotion, 2) Drive social security activities, and 3) Propose the method for social security of communities in Thailand, conducted by Participatory Action Research with 38 key informants selected from diversified groups from 3 religious believing groups; Buddhists, Muslims, and Christians for complete coverage

conclusion. Data were analyzed in line with events or incidents occurred in the communities. Finding were as follows: 1) The roles of people in communities in social security promotion had three dimensions; Security Dimension; community leader had the role in promoting reconciliation, security in life and property, promotion of food, energy, and water security. Wealth Dimension: there was together development of infra-structure, community economy and social capital. Sustainability Dimension: by practicing along the religious principles, together conserving natural resources and environment, promoting community cultures and traditions. 2) Driving activities for community security by community forestation and conservation, establishing village fund, community bank, saving fund, the fund for last house for the deceased, 5 precepts observing village project, Zakat system (Islam). community radio, anti-drug sport, merit making, religions support and promotion, drug and narcotic problem solution, children's hands pulling to monastery on Sunday project, 3) The methods for social security of communities by the model of D.R.S (D = District Administrative organization, R = Religions, S = School), model of VMS. (V = Village, M = Monastery, S = School), religious process, model of joint infra-structure development, running water, bright electricity, good roads, and sufficiency economy driving for security, wealth, and sustainability.

Keywords: Activity Driving, Social Security Promotion, Communities in Thailand

บทนำ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้ระบุถึง การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมถึงการมีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยังให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการเตรียมการรับมือกับภัยคุกคามข้ามชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบอย่างมีนัยยะสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2559)

ดังนั้นการจะสร้างความมั่นคงทางสังคมให้เกิดขึ้นในชุมชนขึ้นอยู่กับสถานภาพของสังคมและชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความแตกต่างกันตามแต่ศักยภาพทุนทางสังคมของแต่ละชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้คนในชุมชนหลาย ๆ คน ทั้งผู้นำ และผู้ตามของชุมชน มีความต้องการและคาดหวังอยากให้มี อยากให้เป็น ความมั่นคงทางสังคมของชุมชน บางครั้งจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้ ความคิดเห็นของผู้คนจากนอกชุมชน ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือบางครั้งเรียกกันว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชนนั้น ๆ ด้วยความจริงจังตั้งใจ เพื่อเป็นกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนที่มีความหลากหลายของรูปแบบและหลากหลายความคิด โดยการเน้นไปที่ความรู้เป็นตัวตั้ง และในทางตรงกันข้ามองค์กรท้องถิ่นหลาย ๆ ท้องถิ่น วางนโยบายให้ชุมชนในท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มุ่งเน้นที่โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นวัตถุ จึงเน้นหนักไปที่งบประมาณ ซึ่งเป็นการใช้เงินตรา เป็นตัวตั้งในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความ

เข้มแข็งท้องถิ่น หรือชุมชนที่ไม่ตรงประเด็น เป็นการพัฒนาชุมชนที่ไม่ยึดหลัก “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” คือ ยังคงพึ่งพาทุนและปัจจัยต่าง ๆ จากนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ (ไพฑูรย์ ศิริรักษ์, 2553) เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่กำลังเปลี่ยนไปรัฐจำเป็นต้องมีทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาทุกระดับอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้ทุกภาคส่วนในสังคมต้องมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง เพื่อผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในอนาคตความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าสังคมในระดับล่างได้แก่ชุมชนในสังคมชนบทในประเทศไม่มีความเข้มแข็งและไม่มีแนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมแก่ชุมชน (ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, 2559)

นอกจากนั้นตามดัชนีชี้วัดประชาชนอยู่ดี กินดี และมีความสุข เมื่อพิจารณาจากดัชนีชี้วัดความสุขของประชากรไทย จากรายงานความสุขโลกจัดทำโดยโครงการเครือข่ายการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติซึ่งในปี 2561 พบว่าอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเป้าหมายระดับเสี่ยง โดยประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 52 จาก 156 ประเทศทั่วโลกที่มีการสำรวจ ห่างจากเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565 (1 ใน 35 ของโลก) ขณะที่สิงคโปร์อยู่ในอันดับที่ 34 และมาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 80 ทั้งนี้ จากปัจจัยหลักทั้ง 6 ด้านสำคัญ ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้ ได้รับสวัสดิการและการสนับสนุนจากภาครัฐที่ดี มีการบริการด้านสาธารณสุข และการส่งเสริมให้ประชาชนมีอายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพที่ดี ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ มีความเอื้ออาทรต่อกัน และอยู่ในสังคมที่ไม่มีการทุจริต พบว่าในปี 2562 ประเทศไทยมีค่าคะแนนที่ค่อนข้างต่ำใน 3 ด้านสุดท้าย และเป็นค่าคะแนนที่ลดลงโดยเปรียบเทียบจากปี 2561 สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยควรเร่งดำเนินการในด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน และอยู่ในสังคมที่ไม่มีการทุจริต ซึ่งจะส่งผลให้สามารถบรรลุเป้าหมายระดับประเด็นตามที่กำหนดไว้ได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังคงมีประเด็นท้าทายที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระดับประเด็นแผนแม่บท ได้แก่ ความสมดุลของการรักษาความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะกับความมั่นคงปลอดภัยหรือความเป็นส่วนตัวของบุคคล บทบาทของทุกภาคส่วนในการเป็นภาคีการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานความมั่นคง เพื่อแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงได้ในระยะยาว โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงานของหน่วยงานด้านความมั่นคงภายในประเทศบนหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล และความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ อยู่ร่วมกันอย่างสันติบนฐานความหลากหลาย และความเข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้งจากพื้นฐานความแตกต่างนั้น โดยไม่ใช้วาทะที่สร้างความเกลียดชัง ที่อาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชังได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย” เนื่องจากในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีชุมชนและวัดต้นแบบในการสร้างความมั่นคงทางสังคมอยู่หลายแห่ง เช่น ชุมชนบ้านห้วยแก้ว ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่เป็นชุมชนที่มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้งของประชาชนศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ชุมชนบ้านเสียว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง และมีระบบการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัด ชุมชน และโรงเรียน มีวัดพัฒนาตัวอย่างจนกลายเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของชุมชนใกล้เคียงชุมชนตลาดแขก ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นชุมชนไร้รอยต่อทางศาสนาอยู่บริเวณนี้ 3 ชุมชน คือ ชุมชนพะเนียด ชุมชนท่าช้าง ชุมชนตลาดแขก โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กนักเรียนก็ไปเรียนหนังสือไปทำกิจกรรมร่วมกันด้วย และชุมชนวัดโคกเกตุ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับการพัฒนาโดยอาศัยหลัก อศร. คือ อบต. ศาสนา และโรงเรียน ซึ่งทั้ง 4 ชุมชนที่กล่าวมาถือเป็นชุมชนที่สามารถนำมาถอดบทเรียนการสร้าง ความมั่นคงทางสังคมใน

ชุมชนได้ และจะนำไปสู่การขับเคลื่อนในชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่ดี มีสุข เพิ่มขึ้นตามจุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางวัฒนธรรมชุมชน มีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจฐานราก และมีความมั่นคงด้านสุขภาพ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม
2. เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ** โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participative Research) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อถอดบทเรียนการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน จำนวน 38 รูปหรือคนโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างกรณีหลากหลาย (Maximum Variation Sampling) เลือกผู้นับถือศาสนา 3 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เลือกผู้นับถือศาสนาแต่ละศาสนามาให้ครบทุกศาสนา โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผู้ให้ข้อมูลของแต่ละศาสนาจะมีจำนวนน้อยหรือมากแต่เลือกให้ครบทุกศาสนาเพื่อให้ข้อสรุปที่ครอบคลุม และได้ทำการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยแบ่งตามกลุ่มชุมชน ประกอบด้วย

กลุ่มชุมชนบ้านห้วยแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 รูปหรือคน

กลุ่มชุมชนบ้านเสี้ยวจังหวัดขอนแก่น จำนวน 13 รูปหรือคน

กลุ่มชุมชนตลาดแขกจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 7 รูปหรือคน

กลุ่มชุมชนวัดโคกเกตุจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 10 รูปหรือคน

2. **พื้นที่การวิจัย** ได้แก่ ชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคม และความเข้มแข็งของชุมชน ไม่มีความขัดแย้งกันแม้จะอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ประกอบด้วย

2.1 ชุมชนบ้านห้วยแก้ว ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่เป็นชุมชนที่มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้งของประชาชนศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์

2.2 ชุมชนบ้านเสี้ยว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง และมีระบบการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัด ชุมชน และโรงเรียน มีวัดพัฒนาตัวอย่างจนกลายเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของชุมชนใกล้เคียง

2.3 ชุมชนตลาดแขก ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นชุมชนไร้รอยต่อทางศาสนาอยู่บริเวณนี้ 3 ชุมชน คือ ชุมชนพะเนียด ชุมชนท่าช้าง ชุมชนตลาดแขก โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กนักเรียนก็ไปเรียนหนังสือไปทำกิจกรรมร่วมกันด้วย

2.4 ชุมชนวัดโคกเกตุ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับการพัฒนาโดยอาศัยหลัก อศร. คือ อบต. ศาสนา และโรงเรียน

3. **พื้นที่ขยายผลและใช้ประโยชน์** คือพื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ 2) ชุมชนบ้านวังเก็ง ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 3) ชุมชนท่าช้าง ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) บ้านคลองแขก ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ให้กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มีการตอบหรือให้ข้อมูลอย่างอิสระโดยเป็นการสนทนาพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางสังคม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ 1) แผนยุทธศาสตร์ชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) 2) แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคม (Burgess, R. & Stern, N., 1991) 3) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (สุทธิดา ศิริบุญหลง, 2554) 4) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2526) 5) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการการทำงานร่วมกันในพื้นที่ (Geert Bouckaert, 1994) และ 6) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการถอดบทเรียน (วิจารณ์ พานิช, 2548) เพื่อนำมาสังเคราะห์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

5.2 ข้อมูลภาคสนาม เป็นการศึกษาการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในชุมชนบ้านห้วยแก้ว ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่, ชุมชนบ้านเสี้ยว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น, ชุมชนตลาด ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, ชุมชนวัดโคกเกตุ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยการออกหนังสือเพื่อนัดพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการบันทึกเสียงสนทนาและนำมาถอดเนื้อหา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลคือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การจำแนกข้อมูลในระดับจุลภาค โดยการจำแนกข้อมูลระดับนี้แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ การวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) กับ การวิเคราะห์สารระบบ (Taxonomy Analysis) 2) การจำแนกข้อมูลในระดับมหภาค การจำแนกข้อมูลในระดับมหภาค เป็นการจำแนกข้อมูลตามเหตุการณ์ (Event) หรือการวิเคราะห์เหตุการณ์ตามเรื่องราว (Event Analysis) ที่ปรากฏ (สุรางค์ จันทวานิช, 2553) และทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน และหลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดวิพากษ์องค์ความรู้ที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย จัดบันทึกข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด และนำมาปรับปรุงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อถอดบทเรียนการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นับถือศาสนา 3 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ใน 4 ชุมชนคือ 1) ชุมชนบ้านห้วยแก้ว ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ 2) ชุมชนบ้านเสี้ยว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 3) ชุมชนตลาดแขก ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) ชุมชนวัดโคกเกตุ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยสรุปผลการวิจัยที่พบดังนี้

1. บทบาทคนในชุมชนเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมมี 3 มิติคือ

มิติด้านความมั่นคง ด้านการสร้างความปลอดภัยและความสามัคคี โดยผู้นำมีบทบาทในการสร้างความปลอดภัยและความสามัคคีของคนในชุมชน ด้วยหลักของ “ทาน” คือการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ว่าจะเป็นคนในศาสนาใด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 2565) ด้านการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยกระบวนการชุมชนโดยอาศัยจิตอาสาที่คอยดูแลทุกข์ สุข ของชาวบ้านและนำเสนอต่อการประชุมของชุมชน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 2565) ด้านความมั่นคงด้านอาหาร พลังงานและน้ำ ด้วยการสร้างอาชีพ ส่งเสริมพลังงานทดแทน และจัดหาไม้ไผ่ดิน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3, 2565)

มิติด้านความมั่นคง ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) โดยมีการร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้วยหลัก “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4, 2565) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (ภาวะการมีงานทำ รายได้ครัวเรือน) ด้วยการส่งเสริมอาชีพให้ผู้ที่ไม่มียาได้หรือรายได้น้อย ด้วยการสร้างกลุ่มพัฒนาอาชีพในชุมชน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5, 2565) กองทุนของชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากร แหล่งเงินทุน) ด้วยหลักกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กองทุนสะสมทรัพย์วันละบาท กองทุนบ้านหลังสุดท้ายของผู้ชาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 2565)

มิติด้านความยั่งยืน ด้านศาสนา โดยยึดหลักของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำงานร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ยึดหลัก “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก รักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6, 2565) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่าชุมชน อนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ให้สะอาดปราศจากขยะและสิ่งปฏิกูล (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7, 2565) ด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน โดยการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละศาสนา ด้วยการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านแรงงาน และด้านวัสดุสิ่งของที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8, 2565)

2. การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย โดยมีกิจกรรมที่สามารถขับเคลื่อนได้ดังนี้

การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคง ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมความปลอดภัยและความสามัคคีของคนในชุมชน ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนทำนุบำรุงศาสนา กิจกรรมสร้างความปลอดภัยของศาสนาพุทธ โดยเชื่อมสัมพันธ์ของพระภิกษุสามเณร กับญาติโยม กิจกรรมสร้างความปลอดภัยสามัคคีตามหลักของศาสนาคริสต์ กิจกรรมสร้างความปลอดภัยสามัคคีตามหลักของศาสนาอิสลาม กิจกรรมสร้างความปลอดภัยสามัคคีด้านการส่งเสริมค่านิยมร่วมของคนในชุมชน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4, 2565) 2) การส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ กิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ 4 แกนหลัก กิจกรรมพัฒนาชุมชนในทุกด้าน กิจกรรมกระบวนการชุมชน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 9, 2565) 3) การส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน และน้ำ ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ กิจกรรมการใช้น้ำจากธรรมชาติ โครงการปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ และอาหารจากป่าชุมชน โครงการพลังงานสะอาด โครงการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการผลิตอาหารและการเกษตรปลอดภัย การบริหารจัดการเรื่องขยะตามหลักศาสนาอิสลาม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6, 2565)

การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคง ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมความมั่นคงด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าให้ทั่วถึงทุกบ้าน ทุกฟาร์ม สนับสนุนการผลิตไฟฟ้าในครัวเรือนด้วยโซลาร์เซลล์ การสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและการขยายถนน การพัฒนาระบบประปาหมู่บ้าน โครงการธนาคารน้ำใต้ดิน เจาะบาดาล (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 2565) 2) การส่งเสริมความมั่นคงด้านเศรษฐกิจชุมชน (ภาวะการมีงานทำ รายได้ครัวเรือน) ขับเคลื่อน

กิจกรรมดังต่อไปนี้ ทำเกษตร ทำนา ทำสวนตามฤดูกาล และดอกไม้ประดับ การหาของป่าตามฤดูกาล และการเลี้ยงสัตว์ การจัดกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในชุมชน วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจพื้นฐานแบบวิถีชุมชน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 9, 2565) 3) การส่งเสริมความมั่งคั่งด้านทุนชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากร แหล่งเงินทุน) ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ กองทุนสหกรณ์เครดิตยูเนียน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนสวัสดิการชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน ทุนทางปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7, 2565)

การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมความยั่งยืนด้านศาสนา ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ การไม่ลบหลู่หรือการดูถูกกันของคนต่างศาสนา โครงการร่วมกิจกรรมแบบ “อศร” อ คือกิจกรรมของ อบต. และหมู่บ้าน, ศ คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม, ร คือ กิจกรรมของโรงเรียน หลัก “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเน้น “รักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” หลักการปฏิบัติตามหลักศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 10, 2565) 2) การส่งเสริมความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ กิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ ป่าชุมชน กิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านศาสนสถานของชุมชน วัดวาอาราม มัสยิด โบสถ์ กิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านอ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำ ธรรมชาติ โครงการการหน้าบ้าน นามอง แก้ปัญหาขยะมูลฝอย การอนุรักษ์พืชเศรษฐกิจประจำถิ่น (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 11, 2565) 3) การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านวัฒนธรรมและประเพณี ขับเคลื่อนกิจกรรมดังต่อไปนี้ โครงการงูมือลูกหลานเข้าวัดวันอาทิตย์ โครงการส่งเสริมเยาวชนเรียนรู้การปฏิบัติตามหลักศาสนา โครงการกองทุนโรงเรียนขยายโอกาส การปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมของศาสนา หรือวันสำคัญทางศาสนา การพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไปสู่การท่องเที่ยว (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 12, 2565)

3. แนวทางการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการส่งเสริมชุมชนในมิติด้านความมั่นคง มีการขับเคลื่อนกิจกรรม 3 ด้าน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความปรองดองและความสามัคคีของคนในชุมชน การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน และน้ำ 2) แนวทางการส่งเสริมชุมชนในมิติด้านความมั่งคั่ง มีการขับเคลื่อนกิจกรรม 3 ด้าน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความมั่งคั่งด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความมั่งคั่งด้านเศรษฐกิจชุมชน (ภาวะการณมีงานทำ รายได้ครัวเรือน) การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความมั่งคั่งด้านทุนชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากรแหล่งเงินทุน) 3) แนวทางการส่งเสริมชุมชนในมิติด้านความยั่งยืน มีการขับเคลื่อนกิจกรรม 3 ด้าน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านศาสนา การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านวัฒนธรรมและประเพณี

อภิปรายผล

1. การถอดบทเรียนเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม พบว่า

1.1 มิติด้านความมั่นคง คือการเสริมสร้างความปรองดองและความสามัคคี โดยผู้นำต้องมีบทบาทในการสร้างความปรองดองและความสามัคคีของคนในชุมชน ด้วยหลักของ “ทาน” คือการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ว่าจะเป็นคนในศาสนาใดนอกจากนั้นการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็สำคัญต้องใช้กระบวนการชุมชนโดยอาศัยจิตอาสาที่คอยดูแลทุกข์ สุข ของชาวบ้านและนำเสนอต่อการประชุม

ของชุมชนและสร้างความมั่นคงด้านอาหาร พลังงานและน้ำ ด้วยการสร้างอาชีพ ส่งเสริมพลังงานทดแทน และ จัดหาน้ำได้ดิน สอดคล้องกันเทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งนั้นรัฐต้องส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ ของประชาชนให้มีความมั่นคงและเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการ พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนจัดอบรมสัมมนาให้กับผู้นำทุกประเภทเพื่อทำ ข้อตกลง หรือทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนไทยที่นับถือศาสนา อิสลามกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น (ต่ายดิน อุสมาน และคณะ, 2554) และยังพบอีกว่า แนวทางการจัดการ ความขัดแย้งในชุมชน มี 3 แนวทางใหญ่ ๆ เรียงลำดับดังนี้คือ การใช้สันติวิธี การจัดการปัญหา และการไม่ใช้ วิธีรุนแรง โดยการใช้สันติวิธี จะแบ่งได้คือการเจรจา โดยใช้วิธีเจรจาไกล่เกลี่ยกับเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และการฟ้องร้อง ซึ่งรูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง จัดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ชนะ-ชนะ (win-win) ได้ผลสำเร็จเสียเป็นส่วนใหญ่ (สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์, 2556)

1.2 มิติด้านความมั่งคั่ง ชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) โดยมีการร่วมกัน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้วยหลัก “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี” พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้ทุกคนมีงานทำ ครอบครัวยังมีรายได้ ด้วยการส่งเสริมอาชีพให้ผู้ที่ไม่มียาได้หรือรายได้น้อยด้วยการสร้างกลุ่มพัฒนาอาชีพใน ชุมชนจัดตั้งกองทุนของชุมชนด้วยหลักกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กองทุนสะสมทรัพย์วันละบาท กองทุน บ้านหลังสุดท้ายของผู้ขายคน สอดคล้องกันแนวทางการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความ เข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน พบว่ามี 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสัจจะ ด้านสวัสดิการชุมชน ด้านการเพิ่มรายได้ แก่สมาชิก ธนาคารชุมชน ด้านคุณธรรมครบวงจร ด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีอิสระ และพึ่งพาตนเองได้ไม่ต้อง พึ่งพาปัจจัยภายนอก (พระมหานิพนธ์ วีรพล (ทบทวน), 2560) และยังพบอีกว่า รัฐบาลควรเร่งดำเนินการ จัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้มีรายได้น้อย ควรให้การส่งเสริมการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่อง และควรกำหนดมาตรการในการดูแล สภาพแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง เพื่อรักษาระดับของสภาพแวดล้อมของ กรุงเทพมหานครให้อยู่ในระดับดีอยู่เสมอ (รติพร ถึงฝั่ง และรัชพันธุ์ เชนจิตร, 2558)

1.3 มิติด้านความยั่งยืน ทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดควรยึดหลักของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำงานร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ยึดหลัก “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก รักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่าชุมชน อนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ให้สะอาดปราศจากขยะและสิ่งปฏิกูลรวมถึงการ อนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน โดยการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละศาสนา การ สนับสนุนด้านงบประมาณ แรงงาน และวัสดุสิ่งของที่ขัดกับหลักศาสนาของตน ด้วยสอดคล้องกับรูปแบบการ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน คือ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทักษะศึกษาดูงานหมู่บ้าน ดันแบบ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการ และเลือก กิจกรรมที่จะนำไปปฏิบัติที่เหมาะสม ลงมือปฏิบัติ และคืนความรู้สู่ชุมชน (รังสรรค์ สิงห์เลิศ และศรีธยา อรรถา กร, 2559) และยังพบอีกว่า ในการขับเคลื่อนด้วยความรู้และงานวิจัยนั้นมียุทธศาสตร์ 4 ประการที่สำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านความรู้และข้อมูลที่เข้าถึงได้โดยคนทุกกลุ่ม การสร้างเครือข่ายนักวิชาการที่จะ เข้ามาช่วยกันหาทางออกให้กับปัญหาความยั่งยืนในประเทศไทย ในรูปแบบของ Sustainable Development Solution Network (SDSN) การสร้างองค์ความรู้และพัฒนาแนวทางในการนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ การทำงาน กับภาครัฐเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับหลักการมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะกับหน่วยงาน ของรัฐในส่วนกลางซึ่งเป็นส่วนที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย (ชล บุญนาค และคณะ, 2561)

2. การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน พบว่า มีกิจกรรมที่ขับเคลื่อน ได้แก่ กิจกรรมการปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าชุมชน กิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กองทุนสะสมทรัพย์วันละ

บาท กองทุนบ้านหลังสุดท้ายของผู้วายชน กิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กิจกรรมระบบชะกาด (อิสลาม) กิจกรรมวิทยุชุมชน กิจกรรมกีฬา หมู่บ้านสีขาว หมู่บ้านปลอดยาเสพติด กิจกรรมทำบุญ ทำนุบำรุง ศาสนาในวันสำคัญ กิจกรรมการแก้ปัญหายาเสพติดโดยใช้กระบวนการชุมชน คือ 1 คนดูแล 5 ครอบครัว (แบ่ง หมู่บ้านออกเป็นคุ้มและแบ่งคัดเลือกคนมาดูแลคือ 1 คนดูแล 5 ครอบครัว) กิจกรรมจูงมือลูกหลานเข้าวัดวัน อาทิตย์ สอดคล้องกันการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลทุ่งโพธิ์ สามารถแบ่ง ออกเป็น 7 ประการ ได้แก่ ประชาธิปไตยชุมชนและการมีส่วนร่วม การพัฒนาความมั่นคงทางสังคม การสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การสร้างความมั่นคงทางอาหารบนพื้นฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การพัฒนาทุนมนุษย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการความรู้สู่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน และการเชื่อมโยง ภาครัฐเครือข่าย (เมทินา อีสริยานนท์, สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร, 2564) และยังพบอีกว่า การจัด สวัสดิการสังคมในระดับชุมชนคือ ส่งเสริมการสร้างหลักประกันความมั่นคงในชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่ม อาชีพ ส่งเสริมหรือจัดให้มีร้านค้าสวัสดิการชุมชนสนับสนุนการสร้างรายได้ในชุมชน ส่งเสริมการค้าเงินชีวิต ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งส่งเสริมและรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (วัชรรา ภรณ์ จันทนกุลและสัญญา เคนาภูมิ, 2559)

3. แนวทางการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน ได้แก่ รูปแบบ อศร. (องค์การบริหารส่วน ตำบลและหมู่บ้าน, ศาสนา, โรงเรียน) รูปแบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) กระบวนการทางศาสนา เช่น ศาสนา พุทธ ใช้กระบวนการเชื่อมสัมพันธ์ของพระภิกษุ สามเณร กับญาติโยมเข้าด้วยกัน ผ่านระบบโยมอุปถัมภ์ (ผู้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุ สามเณร) รูปแบบการร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี รูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ และงบประมาณ เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สอดคล้องกันนั้น กระบวนการในการขับเคลื่อนชุมชน คุณธรรมด้วยพลังบวรของวัดจำปา มีเป้าหมายที่สำคัญคือคนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขรู้จักดำเนิน ชีวิตด้วยความถูกต้อง โดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ รู้จักเรียนรู้และน้อมนำศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสืบสานวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งขั้นตอน การปฏิบัติการ เป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลัง บวร บ้าน - วัด - โรงเรียน ซึ่งเป็น 3 องค์การหลักในชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยทำหน้าที่เป็นแกนกลางใน การพัฒนา ตัดสินใจร่วมแก้ปัญหาของชุมชนซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุขขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็น แหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรมกล่อม เกลาสมาชิกในชุมชน ดังนั้น “บวร” คือ บ้าน - วัด - โรงเรียนจึงเป็นองค์กรในพื้นที่ ที่มีความสำคัญที่ได้ (พระณัฐชนชัย จันดาผล, 2563)

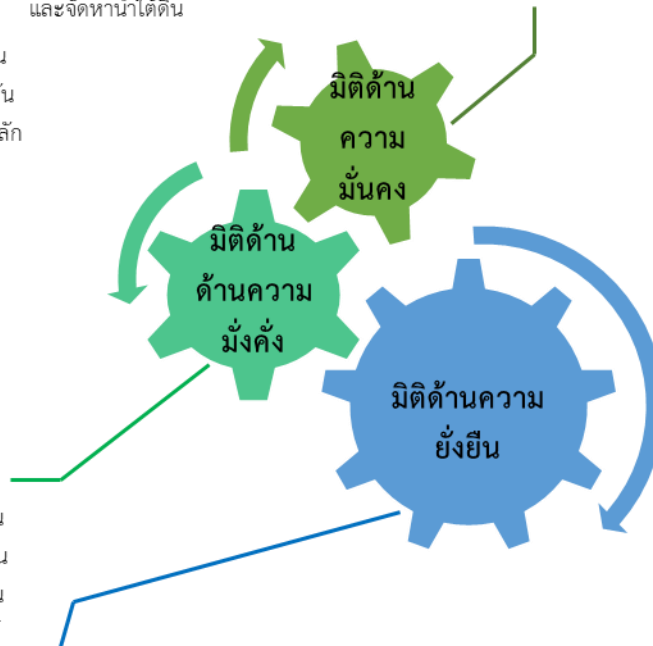
องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่โดดเด่นคือ การค้นพบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่ การส่งเสริมความมั่นคงในสังคมให้เป็นสังคมที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

การส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน

1. ด้านการสร้างความปลอดภัยและความสามัคคี โดยผู้นำมีบทบาทในการสร้างความปลอดภัยและความสามัคคีของคนในชุมชน ด้วยหลักของ “ทาน” คือการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ว่าจะเป็นคนในศาสนาใด
2. ด้านการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยกระบวนการชุมชนโดยอาศัยจิตอาสาที่คอยดูแลทุกข์ สุข ของชาวบ้านและนำเสนอต่อการประชุมของชุมชน
3. ด้านความมั่นคงด้านอาหาร พลังงานและน้ำ ด้วยการสร้างอาชีพ ส่งเสริมพลังงานทดแทน และจัดหาน้ำได้ดิน

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) โดยมีการร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้วยหลัก “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี”
2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (ภาวะการณ์มีงานทำ รายได้ครัวเรือน) ด้วยการส่งเสริมอาชีพให้ผู้ที่ไม่มีรายได้หรือรายได้น้อยด้วยการสร้างกลุ่มพัฒนาอาชีพในชุมชน
3. ด้านกองทุนของชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากร แหล่งเงินทุน) ด้วยหลักกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กองทุนสะสมทรัพย์วันละบาท กองทุนบ้านหลังสุดท้ายของผู้ชายหนุ่ม



1. ด้านศาสนา โดยยึดหลักของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำงานร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ยึดหลัก “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก รักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง”
2. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่าชุมชน อนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ให้สะอาดปราศจากขยะและสิ่งปฏิกูล
3. ด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน โดยการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละศาสนา ด้วยการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านแรงงาน และด้านวัสดุสิ่งของ ที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการถอดบทเรียนของชุมชนที่มีความเข้มแข็งหรือมีความมั่นคงในสังคมอยู่แล้ว โดยพบใน 3 มิติคือ มิติความมั่นคง ทั้งการเสริมสร้างความปลอดภัยและความสามัคคี การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการสร้างอาชีพและส่งเสริมพลังงานทดแทน มิติความมั่งคั่ง คือโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การจัดตั้งกองทุนของชุมชน และมิติความยั่งยืน ทั้งการยึดหลักศาสนาอย่างสันติ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน มีการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน หลากหลายกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าชุมชน กิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กองทุนสะสมทรัพย์วันละบาท กองทุนบ้านหลังสุดท้ายของผู้ชายหนุ่ม กิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กิจกรรมระบบชะกาด (อิสลาม) กิจกรรมวิถุชุมชน กิจกรรมกีฬา หมู่บ้านสีขาว หมู่บ้านปลอดภัยเสพติด กิจกรรมทำบุญ ทำนุบำรุง

ศาสนาในวันสำคัญ กิจกรรมการแก้ปัญหาเสพติด กิจกรรมจูงมือลูกหลานเข้าวัดวันอาทิตย์ นอกจากนั้นยังมีแนวทางของการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน ได้แก่ รูปแบบ อศร. รูปแบบ บวรกระบวนการทางศาสนา รูปแบบการร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี รูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ดังนั้นจากผลการศึกษาดังกล่าวหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม ควรมุ่งเน้นการพัฒนาไปยังชุมชนอื่นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร โดยการนำโมเดลของชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ไปขยายผลเพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ตั้งแต่การนำกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน ประชุมปรึกษาหารือว่ากิจกรรมไหนทำได้เลยและกิจกรรมไหนต้องใช้เวลา และทำการประเมินทุก ๆ 3 เดือน นำมาสรุปว่ากิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้นเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมได้มากน้อยแค่ไหน นอกจากนั้นควรมีการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการพัฒนา เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลของทุกคนที่อยู่ในชุมชน และทราบถึงปัญหาเชิงลึก และความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนได้ และควรมีการพัฒนาในรูปแบบของการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน โดยการขับเคลื่อนตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง เพื่อที่จะได้รูปแบบที่ชัดเจนของการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน โดยการแบ่งระยะเวลาของการวิจัยให้ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชล บุนนาค และคณะ. (2561). โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ตายุติน อุษมาน และคณะ. (2554). เทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ทวี วัชรเกียรติศักดิ์. (2559). การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการ พัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 5(1), 43-54.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1. (28 มิถุนายน 2565). บทบาทในการสร้างความปรองดองและความสามัคคีของคนในชุมชน. (พระพิศิษฐ์วินัยการ (เสรี ฐิตปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 10. (28 มิถุนายน 2565). การส่งเสริมความยั่งยืนด้านศาสนา. (พระอธิการสุธรรม กลยาณธมโม, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 11. (30 มิถุนายน 2565). การส่งเสริมความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (บุญเรือง สมบัวคุ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 12. (30 มิถุนายน 2565). การขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมความยั่งยืนด้านวัฒนธรรมและประเพณี. (นิเทศ เมืองผุย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2. (30 มิถุนายน 2565). การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน. (อาคม สมณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3. (28 มิถุนายน 2565). ความมั่นคงด้านอาหาร พลังงานและน้ำ. (พระปลัดสุเทพ จนทสโร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4. (28 มิถุนายน 2565). โครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา). (พระมงคลปริยัติธาดา (อุทัยน จิรวทฺธโน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5. (28 มิถุนายน 2565). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (ภาวะการณ์มีงานทำ รายได้ครัวเรือน). (ปัทมิตา ทาเกิด, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6. (30 มิถุนายน 2565). ความยั่งยืน ด้านศาสนา. (โชติ ทองหล่อ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7. (28 มิถุนายน 2565). ทฤษฎาการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (บุญส่ง ปินตาคำ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8. (28 มิถุนายน 2565). โครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) . (พระมงคลปริยัติธาดา (อุเทียน จิราวฑฺฒโน), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 9. (30 มิถุนายน 2565). การส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน. (คมกฤช บุษราคัม, ผู้สัมภาษณ์)
- พระณัฐธรรณชัย จันทาผล. (2563). การศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรของวัดจำปา อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(1), 184-193.
- พระมหานิพนธ์ วีรพล (ทบแก้ว). (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง. ใน หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ ศิริรักษ์. (2553). แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง. เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/389666>.
- เมทินา อีสริยานนท์, สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร. (2564). แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(2), 15-30.
- รติพร ถึงฝั่ง และรัชพันธุ์ เขยจิตร. (2558). ความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมกับความสุขของประชากร ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารพัฒนาสังคม, 17(1), 111-133.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ และศรีธญา อรรถากร. (2559). รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.
- วิชารภรณ์ จันทนุกุลและสัญญา เคนาภูมิ. (2559). แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมระดับชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 8(4), 3-14.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). การพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564, ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). รายงานสรุปผลการดำเนินการประจำปีตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุกัญญา รุ่งทองใบสุริย์. (2556). สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 39(2), 1.
- สุทธิดา ศิริบุญหลง. (2554). การพัฒนาแบบยั่งยืน : กระบวนการกระทำทางเศรษฐกิจสังคม (metabolism) และการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเชิงสร้างสรรค์. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุภากร จันทวานิช. (2553). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Burgess, R. & Stern, N. (1991). Social security in developing countries : what, why, who, and how? In: Ahmad, E, Dreze, J, Hills, J and Sen, A, (eds.). In Social Security in Developing Countries. WIDER studies in development economics. Oxford University Press, Oxford.

Geert Bouckaert. (1994). "Governance between Legitimacy and Efficiency: Citizen Participation in the Belgian Fire Services," in Jan Kooiman (ed.). In Modern Governance: New Government-Society Interactions (=London, Thousand Oaks, New Delhi. Sage Publication.